

BEVOLKINGSOPBOUW EXEMPLARISCH VOOR NEDERLAND OVER TWINTIG JAAR

Velp: de toekomst is nu

In de Gelderse gemeente Velp is het aandeel senioren onder de bevolking nu al net zo groot als dat in Nederland over twee tot drie decennia het geval zal zijn. Dat maakt Velp onbedoeld tot een proeftuin voor de vraag hoe ouderenzorg in te richten bij deze mate van vergrijzing. Een goede reden om dit dorp eens van dichtbij te bekijken.

JAN LANKVELD/HOLLANDSE HOOGTE

De vrouw die lichtgebogen over haar rollator staat te wachten bij een stoplicht om de Hoofdstraat over te steken. Twee heren die met een houten wandelstok in de hand behoedzaam voortschuifelen langs de etalage van hoortoestellenwinkel Beter Horen. Een dame die een broze man in rolstoel liefdevol een hapje eten voert op het terras van Brasserie Hugo's. In het centrum van Velp zijn de senioren die de vergrijsde aard van het dorp bepalen, nooit ver weg. En anders geeft de bebouwing langs de doorgaande straat de opmerkelijke demografie van Velp wel prijs. Daar waar de Hoofdstraat overgaat in de Zutphensestraatweg – zo'n typische brede weg voorbij de dorpskern waar het verkeer dat Velp uit wil doorheen jakkert – rijgen de blokken serviceflats zich aan. Appartementengebouwen van drie tot vijf etages hoog, aan de buitenkant voorzien van bescheiden balkons en zonweringen in blauw, groen en oranje. Bruine bakstenen en rode dakpannen verraden bouwstijlen die dateren uit de jaren vijftig, grijze en witte stenen die van recenter datum. Op de gevel prijken namen die eindigen op 'staete' of 'residence', om het seniorenwoongenot te benadrukken.

Jongeren verhuizen

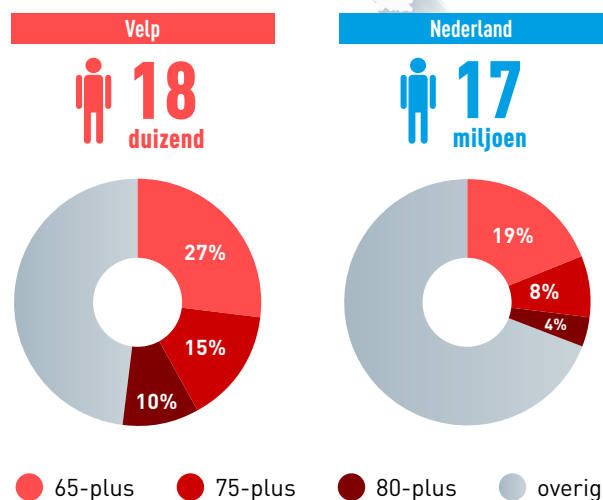
Velp, dat gemoedelijk is gelegen tussen het stadse Arnhem en het fraaie groen van Nationaal Park Veluwezoom, is onderdeel van de gemeente Rheden, en telt ruim 18 duizend inwoners. Per januari van dit jaar was ruim 27 procent van de Velpse inwoners 65 jaar of ouder, en 15 procent 75 jaar en ouder. Landelijk liggen die aantallen op dit moment veel lager: respectievelijk 19 en 8 procent. Velp loopt zo'n twee tot drie decennia op de Nederlandse vergrijzingstroepen vooruit. Zo'n hoog aandeel 65-plussers als het dorp nu heeft, bereikt Nederland zelfs niet eens op het landelijk hoogtepunt der vergrijzing, dat volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) naar verwachting rond 2040 valt. Dan zou Nederland 'slechts' ruim 26 procent senioren van 65 en ouder tellen, ongeveer één procentpunt minder dan Velp nu dus. Het huidige Velpse percentage 75-plussers wordt volgens het CBS landelijk pas ergens tussen 2040 en 2050 bereikt. Het nationaal hoogtepunt 75-plussers valt naar verwachting rond 2050, en komt dan uit op bijna 16 procent, dus ietsje meer dan in Velp nu. Met name aan de randen van het land vergrijst Nederland snel, schetst hoofddemograaf Jan Latten van het CBS, en in steden daalt het aantal ouderen juist. 'Want jongeren verhuizen voor hun studie of baan naar de stad, en blijven in die stedelijke gebieden. Gevolg: buiten de stad gaat het ontbreken aan jonge gezinnen, en opa en oma blijven daar achter. Grote vraag: wie gaat er voor hen zorgen?'

Aantrekkelijk wonen

In Velp spelen nog andere krachten die maken dat de vergrijzing er al zo'n vlucht heeft genomen, weet Velpenaar en planoloog Martin Idema (72 jaar), die zich beroepshalve jarenlang bezighield met demografie, volkshuisvesting en stedenbouw. Ten eerste trok en trekt het dorp door de aanwezigheid van de Veluwezoom al van oudsher bemiddelde mensen, die er niet

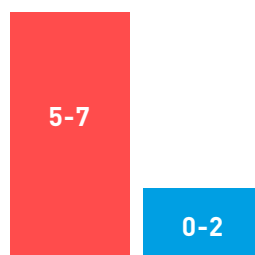
VELP VERSUS NEDERLAND

Bevolkingssamenstelling Nederland en Velp

Patiënten in Nederland hadden in 2016 gemiddeld 4,4 keer contact met de huisartsenpraktijk. Voor kinderen (5-17 jaar) werden gemiddeld de minste contacten per jaar gedeclareerd, namelijk 2,4; in de oudste leeftijdscategorie (85 jaar en ouder) waren dat er het meest, namelijk gemiddeld 13,1.

Aantal huisartsen- visites per dag

Aantal overlijdens per jaar per huisartsenpraktijk

Bronnen: Vektis, Nivel Zorgregistraties, Volksgezondheidzorg.info

alleen op vakantie willen, maar er ook willen wonen. Gepensioneerden verlaten hun woonplek om een nieuwe levensfase door te brengen in de nabijheid van het mooie groen van de Veluwezoom. 'Het is hier aantrekkelijk wonen', constateert Idema. 'Het winkelaanbod is redelijk, voorzieningen zijn op loopafstand. De sfeer is veilig en gemoedelijk. Je kunt je auto voor de deur kwijt, er is een treinstation en buslijn 1 brengt je om de tien minuten naar Arnhem.'

Door de nabijheid van beschermde natuur waren de bouw-mogelijkheden in het dorp bovendien altijd begrensd. Dat leidde ertoe dat de gemeente na de Tweede Wereldoorlog meewerkte aan diverse plannen van project-ontwikkelaars om op de schaarse plekken grote panden met serviceflats neer te zetten. Idema: 'Daardoor zijn er hier verhoudingsgewijs veel serviceflats. Die waren niet specifiek bedoeld voor ouderen, maar die kwamen er wel op af.' Enkele kleine kerkgenootschappen droegen hun steentje bij door Velp uit te kiezen als plek waar zij vanaf de jaren zestig verzorgingshuizen realiseerden. Die zijn inmiddels, sinds het vorige kabinet-Rutte het verzorgingshuis afschafte, omgeturnd tot verpleeghuizen of ook tot service-flat. 'Dus dat betekent ook weer allemaal plekken voor ouderen, waar mensen, ook van buiten deze gemeente, naartoe komen', schetst Idema.

Organisaties achter de ouderenwoonvoorzieningen prijzen zichzelf graag in de markt met een verwijzing naar de bosrijke omgeving. Het Velpse woonzorgcentrum De Biesdel, voormalig verzorgingshuis van ouderenzorgorganisatie Innoforte, wordt bijvoorbeeld op de website aangeprezen als 'liggend op een van

de mooiste locaties in Velp-Noord, midden in een mooie jaren-dertigwoning en aan de rand van het bos. U loopt vanuit De Biesdel zo het bos in.' Wooncentrum De Ulenpas, 'voor zelfstandig wonende senioren', afficheert zichzelf online als 'fraai gelegen aan de alom bekende Veluwezoom'.

Zorgkosten

De Velpse vergrijzing die een gevolg is van dit alles, werd dit voorjaar ook in beeld gebracht door zorgdataverstrekker Vektis, die een overzicht maakte van de zorgkosten die verzekerden per

gemeente gemiddeld maakten in 2016. Landelijk lagen die gemiddelde zorgkosten (Zvw- en Wlz-kosten) op 3498 euro. In Rheden, waar Velp dus bij hoort, bedroegen ze 4516 euro, dus 1018 euro meer. Op alle fronten overstegen die uitgaven het landelijke gemiddelde: huisartsenzorg, wijkverpleging, farmaceutische zorg, medisch-specialistische zorg en ggz.

Hoge gemiddelden worden deels veroorzaakt door 'de aanwezigheid van instellingen waar mensen verblijven, zoals verpleeghuizen en gehandicaptenzorg', duidt Vektis. Cijfers over Wmo- en Jeugdwetuitgaven had Vektis niet, maar wel gegevens over gebruikers van die wet. Voor de Wmo liggen die in Rheden ook hoger: in heel Nederland zijn er 364 Wmo-cliënten per 10 duizend verzekerden, in Rheden 399. Niet verrassend zijn er ook minder gebruikers van de Jeugdwet.

Tweedeling

Kenmerkend voor Velp is een tweedeling: er is een Velp boven het spoor, en een Velp onder het spoor. Boven het spoor, in Velp-Noord, bestaat de bebouwing voor een groot deel uit villa's en

'De sfeer is veilig en gemoedelijk'

twee-onder-een-kappers. Het deel onder het spoor, Velp-Zuid, staat deels te boek als de arbeiderswijk van Velp. Velp-Zuid begon als woonstek van arbeiders die werkten in de steenfabrieken een kilometer verderop aan de IJssel. Het deel dat zo in de jaren vijftig ontstond, werd vanaf de jaren zeventig uitgebreid met keurige doorsneenieuwbouwwijken zoals elk dorp en elke stad in Nederland die kent. Het noordelijke, welvarende deel is waar de meeste appartementengebouwen vol ouderen staan, en waar senioren het zich kunnen permitteren zorg in te huren en lang in eigen huis te blijven. Dat deel is dan ook sterker vergrijsd dan het zuidelijke deel. Ook directeur Herma Barnhoorn van de stichting Een Plus wijst op die tweedeling. Een Plus is een samenwerkingsverband van eerstelijnszorgverleners die zowel voor Velp als voor het naastgelegen villadorp Rozendaal werken: huisartsen, een praktijk ouderengeneeskunde, een apotheek, paramedici, eerstelijnsdiagnostiek en thuiszorg. Een deel van hen werkt vanuit een eigen praktijk en een deel in een gezamenlijk gezondheidscentrum dat in Velp-Noord staat.

Alle dwarsdoorsneden

Barnhoorn schetst de populatie in Velp-Noord als 'hogeropgeleiden en veel oudedagsverhuizers: mensen die uit de Randstad hierheen komen omdat het mooi is bij de Posbank'. Die laatste groep laat bij die stap wel 'zijn netwerk achter' en dat maakt dat ze op hun oude dag toch 'soms erg vereenzaamd raken'. Van de ouderen met hun wortels in Velp zijn de kinderen vaak naar de Randstad verhuisd. Ook deze ouderen worden met het toenemen

van de kwetsbaarheid eenzamer, aldus Barnhoorn. Ook signaleert ze dat sommigen van hen een vorm van verborgen armoede kennen. 'Al het geld is in het huis gestoken. Als er dan zorgkosten bij komen, blijft er weinig over om van te leven.'

Velp-Zuid kent op zijn beurt twee delen, nuanceert ze. Het oudste deel is 'een echt achterstandsgebied, met alle problematiek van dien', het later gebouwde deel is volgens haar 'gemiddeld'. In die zin kent Velp alle dwarsdoorsneden van de bevolking – alleen zijn er minder allochtonen in het dorp dan gemiddeld in Nederland.

De zorg die de ouderen nodig hebben, is voor een groot deel hetzelfde, aldus Barnhoorn. Maar de verschillende achtergronden zorgen wel voor een accentverschil. 'De hoogopgeleide ouderen denken vaak te lang dat ze zelf nog de regie over hun leven

kunnen hebben. Soms tot ver voorbij het punt dat het nog kan. De laagopgeleide bewoners erkennen eerder hun afhankelijkheid van hulp. Voor hen is de drempel om hulp te accepteren lager.' Waar de noorderling het dus te lang zelf wil blijven doen, ligt in Velp-Zuid een ander risico op de loer, merkt Barnhoorn op, namelijk dat van zorgmijding. 'Omdat de zorg uit het basispakket beperkt is, is er voor lageropgeleide bewoners soms echt een financiële drempel om zorg te betalen die ze wel nodig hebben.' Ouderdomsklachten spelen al eerder op bij mensen met een lage sociaaleconomische status, en zorg mijden maakt dat deze ouderen 'nog harder achteruitgaan en sneller invalideren', aldus Barnhoorn.

Verder geldt volgens haar voor beide groepen dat de 'sociale omgeving bepaalt wat de zorgvraag is'. 'Is er een netwerk, een zorgzame straat, een mantelzorger? En wat is het ziekte-inzicht?'

85-plusgolf

Waar Nederland zich moet opmaken voor een algemene vergrijzingsgolf, kan Velp zich voorbereiden op een 85-plusgolf de komende decennia. Uit een 'wonen en zorg'-monitor van de provincie Gelderland, die vooruitkijkt tot het jaar 2046, blijkt dat het aantal 85-plussers in Velp tot dat jaar zal verdubbelen. Dan zal het aandeel van die hele oude senioren op maar liefst 10 procent van de Velpse bevolking liggen. Of, zoals de monitor het zegt: 'De komende decennia zullen een 85-plustijdperk zijn.' ■

'De sociale omgeving bepaalt wat de zorgvraag is'

